



Advies Nationaal Comité advies dierproevenbeleid:
**Maak herplaatsingsproces
voormalige proefdieren
eenduidiger en transparanter**

De intrinsieke waarde van het dier staat centraal in de nieuwe wetgeving over proefdieren. Dat stond hij overigens ook al in de oude. Nieuw is dat vanwege deze intrinsieke waarde, de wetgever meent dat er nadrukkelijker werk gemaakt dient te worden van adoptiemogelijkheden van voormalig proefdieren. Het NCad vindt dat niet-humane primaten (NHP's), honden en katten die in dierproeven zijn gebruikt en die de proeven levend uitkomen, in principe moeten worden herplaatst op een voor hen geschikte locatie tot het eind van hun leven.

De mogelijkheden voor herplaatsing van voormalige proefdieren zijn volgens het NCad zeker nog niet uitgeput en daarom is extra aandacht hiervoor noodzakelijk. Het advies 'Herplaatsing van voormalige proefdieren' dat het NCad in maart 2016 aan de staatssecretaris van Economische Zaken (EZ) aangeboden heeft, bevat een raamwerk waarin het herplaatsingsproces in algemene zin wordt beschreven. Dit raamwerk is toepasbaar op meerdere diersoorten. Daarnaast bevat het advies Codes of Practice (CoP's) die zich specifiek richten op honden, katten, en niet-humane primaten. In dit artikel worden het advies en de CoP's toegelicht.

De staatssecretaris van EZ Martijn van Dam roept het dierproevenveld op om de CoP in de praktijk te brengen en hierin de Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's) een leidende rol te geven. Van Dam wil daarbij, net als het NCad, komen tot een attitudeverandering waardoor instellingen proefdieren die in het kader van het onderzoek niet gedood hoeven worden, in principe aanbieden voor herplaatsing (het 'ja-tenzij' principe). Hij wijst daarbij alle betrokkenen op hun gedeelde verantwoordelijkheid in het herplaatsingsproces en op het belang van onderlinge afstemming en samenwerking.

Gevarieerde praktijk

In Nederland bestaan verschillende mogelijkheden om een voormalig proefdier te herplaatsen. Instellingen die deze mogelijkheid bieden, vullen de wijze waarop dat gebeurt (inclusief de selectie van de dieren) zelf in. Dit zorgt voor heel gevarieerde praktijken van herplaatsingsprocedures en -protocollen waarbij de herplaatsing van voormalige proefdieren op heel uiteenlopende wijze plaats vindt. Het raamwerk waarin het herplaatsingsproces in de CoP algemene zin wordt beschreven en dat toepasbaar is op meerdere diersoorten helpt om te komen tot een

geharmoniseerd en transparant herplaatsingsproces. De CoP's richten zich specifiek op honden, katten of NHP's. Bij de uiteindelijke beslissing om het dier al dan niet te herplaatsen staat altijd het welzijn van het individuele dier centraal.

Beslissing welk dier geschikt is

De criteria voor het in leven houden van een dier na een experiment dienen aan het begin van het project te worden omschreven. Als een dier in leven wordt gehouden, moet het de zorg en leefomgeving krijgen die tegemoet komen aan de behoeften van het dier in zijn huidige gezondheid.

De Wet op de dierproeven (Wod) bepaalt dat als een dier aan het einde van een dierproef nog in leven is, een dierenarts of een andere ter zake deskundige beslist of het dier in leven kan blijven. Een dier wordt gedood als aannemelijk is dat het na beëindiging van de proef een matige of ernstige vorm van pijn, lijden, angst of blijvende schade blijft ondervinden.

De eindbeslissing over het al dan niet vrijgeven van een dier voor herplaatsing wordt genomen door de instellingsvergunninghouder. De IvD adviseert de vergunninghouder over de geschiktheid van het dier voor herplaatsing. Voordat de IvD advies uitbrengt, neemt ze eerst contact op met de aangewezen dierenarts, een voor de diersoort deskundige gedragsdeskundige (expert met formele kwalificaties op het gebied van normaal en abnormaal gedrag van een diersoort en gedragsbeheersing en -verandering) en/of de dierenverzorger die verantwoordelijk is voor de dagelijkse verzorging van het betreffende dier.

Vroege socialisatie

Een van de aanbevelingen uit het advies is om honden, katten en niet-humane primaten (NHP's) te socialiseren voor ze in proeven worden gebruikt. Dit vergroot de kans op een succesvolle herplaatsing na afloop van de experimenten. Een vroege socialisatie draagt bovendien bij aan het goed functioneren van dieren in de laboratoriumomgeving. In de CoP's voor honden en katten is een trainingsplan opgenomen dat gericht is op het aanleren van vaardigheden die zowel in het laboratorium als bij herplaatsing van belang zijn.

Overgangstraject

Voor het overgangstraject van honden en katten vanuit de laboratoriumsituatie naar herplaatsing pleit het NCad voor coördinatie door een herplaatsingsorganisatie. Dat kan een externe organisatie zijn die ervaring heeft op het gebied van herplaatsing van (proef)dieren. Dit kan naar de mening van het NCad geen particulier persoon zijn. Het overgangstraject kan wel gecoordineerd worden door de vergunninghoudende instelling die dieren vrijgeeft voor herplaatsing. Voor elk dier dat wordt herplaatst is een rapport beschikbaar waarin informatie staat over onder andere gezondheid, gedrag, welzijn, medische toestand, medische geschiedenis en medisch advies.

Niet-humane primaten

Een aparte groep voormalige proefdieren die voor herplaatsing in aanmerking komen vormen de NHP's. Zij worden niet aangeboden aan particulieren voor herplaatsing en moeten altijd door professionals worden verzorgd en begeleid. Een NHP kan tot het einde van zijn leven bij de instelling blijven waar hij eerst proefdier was. In dat geval wordt gesproken van pensioering. Dat moet vastgelegd worden zodat duidelijk is dat het dier nooit meer ingezet mag worden voor onderzoek. In geval van externe herplaatsing besluit de uitplaatsende instantie voor welke opvangende locatie wordt gekozen. NHP's zijn dieren met complexe sociale structuren. Ook met het oog op hun goede psychische gesteldheid bij een eventuele herplaatsing is het van belang dat de dieren in omstandigheden geboren worden, opgroeien en gehouden worden die zo goed mogelijk de natuurlijke groepsstructuur nabootsen. Het wordt dan ook aanbevolen NHP's »



bij centra te betrekken die hierin voorzien, ook al brengt het een hogere kostprijs met zich mee. Ook bij de huisvesting in de onderzoeksinstelling vergroot een stimulerende omgeving (inclusief grote variatie aan sociale prikkels) niet alleen het dierenwelzijn in het algemeen, maar ook de latere kansen op succesvol pensioneren.

Niet herplaatsen

Er zijn volgens het NCad ook goede redenen om proefdieren niet te herplaatsen. Zo kan het experiment vereisen dat de dieren moeten worden gedood omdat (bijvoorbeeld) autopsie essentiële informatie verschaft. Ook is herplaatsing geen optie als hergebruik mogelijk is, het past binnen de wettelijke kaders en ethisch aanvaardbaar is, met inachtneming van het cumulatieve ongerief. Wetgeving en regelgeving kunnen ook herplaatsing verbieden, bijvoorbeeld vanwege risico's voor de volksgezondheid. Tenslotte kunnen de IvD en aangewezen dierenarts goede redenen hebben om aan te nemen dat de kwaliteit van leven en de levensverwachting van het dier te laag zijn na herplaatsing.

Met recht luidt het motto 'ja, tenzij', ofwel: 'Ja, alle dieren die levend uit een experiment komen herplaatsen, tenzij er goede redenen zijn om het niet te doen'.

Op de website van het NCad is het volledige advies 'Herplaatsing van voormalige proefdieren' te vinden, inclusief de bijbehorende Code of Practice

<http://www.ncadierproevenbeleid.nl/adviezen-ncad/documenten/rapport/2016/5/17/ncad-advies-herplaatsing>



De CoP's zijn ook los te vinden op de website bij Beste Praktijken.

<http://www.ncadierproevenbeleid.nl/beste-praktijken/cop-herplaatsing-van-voormalige-proefdieren>

Het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (Ncad) is ingesteld voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en voor onderwijs. Door advies, kennisuitwisseling en het ontwikkelen van (inter)nationale netwerken wil het NCad een belangrijke bijdrage leveren aan het minimaliseren van het proefdiergebruik, zowel nationaal als internationaal. De ethische toetsing van dierproeven en het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3V's) staan daarbij centraal. Het advies 'Herplaatsing van voormalige proefdieren' met de daarbij behorende Codes of Practice is tot stand gekomen in samenwerking met een door het NCad ingestelde werkgroep van deskundigen uit het werkveld.

Het NCad verzorgt op woensdag 9 en donderdag 10 november tijdens het congres De Biotechnische Dagen een workshop over het advies 'Herplaatsing van voormalige proefdieren' en de bijbehorende CoP's. Schrijf je tijdig in voor deze workshop via: <http://biotechnischevereniging.nl/biotechnische-dagen>